Становище на УНСС относно проекта за актуализиране на НКВОРБ (1)

Преди всичко, изразяваме нашата подкрепа за проекта на Актуализирана Национална карта за висше образование на Република България (НКВОРБ) 2023. Считаме, че такъв документ е важен за провеждането на държавната политика в областта на висшето образование. Поради тази причина и с оглед на нашата загриженост за подобряване на отделни аспекти на НКВОРБ, и бидейки отговорни към процеса на осигуряване на кадри, търсени от пазара на труда в условията на развитие на икономиката на знанието, формулираме следните предложения:

1. Допълване на насоките на националната политика по отношение на разкриване на нови ПН/СРП в съществуващи ВУ, филиали, факултети, колежи.

За да се даде възможност на висшите училища да предлагат ***нови, модерни и търсени специалности***, е необходимо в Насоките на националните политики за развитие на профилната и териториалната структура на ВО да се добавят следните нови точки:

1.1. Към т. 4.3 да се добави нова точка със следното съдържание:

4.3.4. Допуска се откриване на нови ПН/СРП от съответната група във ВУ и техни поделения в регионите на планиране от тип А, Б и В, и когато броят на обучаваните студенти в съответното ПН/СРП на национално ниво е под определения в т. 4.3.1, 4.3.2 и 4.3.3 капацитет в случаите когато откриваното ПН/СРП е от приоритетните професионални направления съгласно чл. 95, ал. 7, т. 8 от ЗВО (Списък на приоритетните професионални направления, Приложение 2 към чл.7 от Постановление №64 / 25.03.2016 г.).

Мотиви:

Стратегията за развитие на висшето образование в Република България за периода 2021-2030 година **поставя ясен акцент** върху приоритетни професионални направления и защитени специалности въз основа на *„...прогнозите за търсенето и предлагането на работна сила, разработвани от МТСП, както и заявки от страна на национално представените работодателски организации ... В публичното пространство системно беше обяснявана ползата за кандидат-студентите и за обществото при обучение на повече студенти в STEM областите“* (Стратегия, с.9). Утвърждаването на специални списъци, диференцирани нормативи за издръжка на обучението на един студент и множество други мерки имат ясна цел: да стимулират приема и обучението на кадри, от които работодателите и държавата имат нужда.

Предложеният текст на точка 4.3.4. ще осигури възможност за разкриване на нови за ВУ професионални направления от приоритетния списък, което е ограничено с действието на точки 4.3.1, 4.3.2 и 4.3.3 чрез заложения формален праг, основан на капацитета. След като тези ПН са определени, като „приоритетни“**, то липсва логика** държавата, от една страна, да ги третира като такива и да насочва мерки в тяхна подкрепа, а от друга – чрез НКВРБ **да налага сериозни ограничители** към разкриването на нови възможности за обучение по тях. **Това явно противоречие** между Стратегията за развитие на висшето образование до 2030 г. и възприетия подход в НКВОРБ за ограничаване откриването на нови ПН **от приоритетния списък** следва да се реши, за което предлагаме и горепосочения текст на т.4.3.4.

Доказателство за това е и невъзможността да се в разкрие ПН 1.3 „Педагогика на обучението по …“ (приоритетно направление) в нито един регион на планиране. Същевременно практиката показва, че е налице значителна потребност от кадри със специфична педагогическа подготовка в цялата страна.

1.2. Към т. 4.3 да се добави нова точка със следното съдържание:

4.3.5. Допуска се откриване на нови ПН/СРП от съответната група във ВУ и техни поделения в регионите на планиране от тип А, Б и В, и когато броят на обучаваните студенти в съответното ПН/СРП на национално ниво е под определения в т. 4.3.1, 4.3.2 и 4.3.3 капацитет при мотивирано становище от ресорното министерство за необходимостта от увеличаване на броя на обучаваните студенти по съответните ПН/СРП в съответния регион.

Мотиви:

Предложеният текст ще осигури възможност на ВУ да реализират националната Стратегия за развитие на висшето образование 2030. Това може да се осъществи и чрез разкриване на ***специфични, интердисциплинарни и търсени на пазара на труда*** нови за дадено ПН специалности, ***без това да бъде механично блокирано*** от стриктно заложения в НКВОРБ капацитет. По този начин националната политика, чрез НКВОРБ **ще даде ясен приоритет на динамиката на пазара на труда и изискванията на потребителите на кадри, например в сферите на дигитализация, киберсигурност, електронно управление и различни STEM специалности**. В тази насока е и едно от изискванията, които се предявяват към ВУ при институционална акредитация, а именно да се развиват, ***„улавяйки“ тенденциите на средата, в частност на пазара на труда*** – т.е. ВУ да бъдат проактивни спрямо новите реалности на средата. По този начин ще бъдат отстранени съществуващите ***сериозни бариери пред ВУ да предложат съвременни и атрактивни специалности, но в нови за тях ПН***.

2. Прецизиране на ключовите индикатори в НКВОРБ, при отчитане на регионалните особености и различия.

При по-задълбоченото обследване на инструментариума за формиране на някои ключови индикатори изпъкват определени **несъвършенства**, **които възпрепятстват адекватното балансиране на регионалните и националните нужди** от специфични специалности в отделни ПН.

Като един конкретен проблем в НКВОРБ може да се посочи провеждането на анализ на дейността на ВУ в Република България в **твърде обобщен регионален аспект, без отчитане на специфичните особености и реалните териториални различия относно отделни ПН и ВУ.** Доказателства за това твърдение се съдържат в Приложението към настоящото становище относно ПН 4.6 „Информатика и компютърни науки“. Отчитайки **формирането на „естествени“ клъстъри от висши училища**, както и **регионалните им особености,** чрез използването на обективен подход за определяне на дела на действащите студенти от определения от НАОА капацитет за ПН 4.6, може да се заключи, че ***използването на обобщаващи показатели, изчислявани на национално равнище, е некоректно*** и би довело до вземането на решения, които ***не съответстват на обективната необходимост*** от откриване на нови професионални направления в съществуващи ВУ. Още повече, нереално високите капацитети, определени на множество ВУ при акредитационни процедури за определени ПН в миналото, ***и доказана невъзможност за запълването им*** (поради ниската атрактивност за кандидат-студентите), недопустимо блокират ВУ ***да предложат актуални и търсени специалности в тези ПН***.

Имайки предвид факта, че НКВОРБ следва да осъществява националната политика във висшето образование, при нейната актуализация следва да се вземе под внимание **изпълнението на държавната поръчка** по всяко ПН за предходната година, **а не определения от НАОА в миналото капацитет**. Именно държавната поръчка е пряк и най-актуален инструмент за реализация на държавната политика във висшето образование. Капацитетът е много по-инертен индикатор, обвързан с институционалната и програмната акредитация – още повече, че тези процедури през последните години бяха значително забавени от промените в критериалната система на НАОА.

Възприемането на този подход за формиране на ключови индикатори в НКВОРБ ще осигури необходимите предпоставки за постигне на съответствие между актуалното търсене на висше образование и адекватното предлагане на специалности за обучение, основано на компетентностния профил на предлагащите ги ВУ, а не основно на териториална локация.